

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

НН інститут/факультет педагогіки і психології

Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури і докторантури

_____

(підпис)

(ініціали та прізвище)

«_____» _____ 202_ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

(шифр і назва)

Освітньо-наукова програма Освітні, педагогічні науки

(назва)

Мова навчання українська

Погоджено науковою радою Сумського
державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

«_____» _____ 20_ р

Голова

_____

підпис (ПБ, науковий ступінь, вч.
звання)

Розробники:

1. Чистякова Ірина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
2. Куліченко Алла Костянтинівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
педагогіки

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Третій (освітньо-науковий) ступінь	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		-й	
Семестр			
2-й		-й	
Лекції			
год.		год.	
Практичні, семінарські			
год.		год.	
Індивідуальні			
год.		30 год.	
Самостійна робота			
год.		год.	
Консультації:			
год.		год.	
Загальна кількість годин - 90		Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)» є складовою частиною циклу підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня «доктор філософії» та завершальним етапом підготовки здобувачів освіти до професійної педагогічної діяльності в галузі знань 01 Освіта/педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки.

Метою викладання навчальної дисципліни «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)» є оволодіння теоретичними знаннями й набуття практичних навичок щодо проведення наукових досліджень, обробки, аналізу й визначення та представлення результатів наукових досліджень з теми дисертації.

Завданнями навчальної дисципліни «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)» є:

- набуття знань про особливості організації та проведення наукової та науково-дослідницької роботи;
- оволодіння засобами пошуку та формування ідей щодо наукової діяльності;
- отримання уявлення про організацію та діяльність сучасних наукових закладів;
- навчання практичним навичкам роботи з науковою літературою;
- формування системи вмінь щодо використання методології досліджень, у процесі підготовки дисертаційної роботи;
- застосування творчого дослідницького підходу до організації наукової діяльності;
- формулювання перспектив подальших наукових досліджень у галузі вищої освіти;
- розвиток професійної компетентності, аналітичного і критичного мислення та здатності до самовдосконалення.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)» забезпечує оволодіння загальними та фаховими компетентностями відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки»: ЗК 1 – Здатність до формування системного наукового світогляду, оволодіння загальнонауковими компетентностями та розвитку культурного кругозору; ЗК 2 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; пошуку, обробки й критичного аналізу інформації з різних джерел; ЗК 3 – Володіння креативним способом мислення, здатністю до критичного аналізу й оцінки сучасних педагогічних явищ, комплексних та інноваційних проблем, генерування нових ідей під час вирішення практичних завдань наукової та/або професійної діяльності; ЗК 4 – Здатність проводити наукові дослідження у сфері загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки на відповідному рівні із застосуванням інноваційних інформаційних технологій; ФК 1 – Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які

створюють нові знання в галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки; ФК 3 – Розуміння практичного застосування сучасних концептуальних положень та ідей у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки в навчально-науковій та науково-дослідницькій діяльності; ФК 4 – Володіння загальними, інтегральними, фаховими компетентностями з методології наукових досліджень у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки; ФК 5 – Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань освітньої та виховної діяльності в закладах вищої освіти; ФК 9 – Здатність дотримуватися етики наукових досліджень та принципів академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності; ФК 10 – Здатність до апробації результатів наукового дослідження, їх поширення й упровадження в освітню практику.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)» базується на засадах інтеграції теоретичних та практичних знань із дисциплін, що вивчалися на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти, як-от: «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Філософія освіти», «Технології апробації результатів магістерського дослідження», «Актуальні проблеми методології наукових досліджень» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

Результати навчання за дисципліною «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)» передбачають такі освітні і професійні компетентності, що включають здатність до: засвоєння нормативно-правової бази проведення наукових та науково-дослідних робіт в Україні; впровадження наукових розробок; готовність до роботи з науково-дослідницькими документами; готовність до застосовування набутих знань у професійній діяльності; здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору; володіння практичними способами пошуку наукової та професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережевих технологій, баз даних і знань; володіння дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем вищої освіти.

ПРН 2	Здатність до обґрунтування нового знання в контексті потреб педагогічної освіти в межах філософського, загальнонаукового і конкретно наукового рівнів методології дослідження
ПРН 3	Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою вирішення дослідницьких і практичних завдань у закладах вищої освіти
ПРН 4	Володіння знаннями про створення наукових текстів

	українською та іноземною мовами та технологій презентації наукових досліджень у вітчизняному й міжнародному науково-освітньому середовищі
ПРН 6	Здатність здійснювати критичний аналіз концептуальних та методологічних знань у галузі науково-дослідницької та професійної діяльності і на межі предметних галузей, інтерпретувати їх, синтезувати нові ідеї
ПРН 9	Здатність застосовувати адекватні методи дослідження в ході виконання дисертаційної роботи
ПРН 11	Здатність оволодівати та демонструвати на високому рівні професійні мовно-комунікативні вміння українською та англійською мовами у процесі презентації матеріалів та результатів наукового дослідження у вигляді наукових статей, доповідей, мультимедійних презентацій відповідно до вимог стандартів міждисциплінарного та/або міжнародного професійного співтовариства
ПРН 12	Здатність моделювати зв'язні наукові тексти різних жанрів (створювати глосарії ключових термінів; готувати наукові статті, тези, доповіді, повідомлення, виступи, наукові звіти, посібники) згідно з вимогами наукового стилю, у тому числі з використанням інформаційних технологій
ПРН 13	Здатність вирішувати проблеми дослідницької, викладацької діяльності шляхом використання можливостей Інтернет-ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Здобувач освіти глибоко й упевнено засвоїв увесь матеріал, послідовно, логічно вірно його відтворює. Може пов'язати теоретичні та практичні сторони дисципліни, вільно відповідає на нестандартні запитання, показує знання монографічного матеріалу з питання, вірно обґрунтовує наукові поняття, володіє навичками виконання практичних завдань, виявляє вміння самостійно узагальнювати матеріал, не допускає при цьому помилки
82 - 89	Здобувач освіти знає програмний матеріал, не допускає суттєвих недоліків у відповіді, може вірно використовувати теоретичні положення й володіє навичками при виконанні практичних завдань
74 - 81	
64 - 73	Здобувач освіти засвоїв лише основний матеріал, але погано орієнтується в окремих положеннях, припускається помилок або неточностей у формулюваннях, порушує логіку та послідовність у викладенні програмного матеріалу та має складнощі при виконанні практичних завдань
60 - 63	
35-59	Здобувач освіти не володіє знаннями щодо значної частини програмного матеріалу, припускається суттєвих помилок, з великими труднощами виконує практичну роботу
1 - 34	

Розподіл балів

Приклад для заліку

Поточний контроль															Разом	Сума
РОЗДІЛ 1																
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	T 15		
Поточний контроль															45	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		
Контроль самостійної роботи															55	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	

T 1, T 2 ... T 4 – теми

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Залік, презентації результатів виконаних завдань та наукових досліджень..

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Методологічні основи наукового дослідження зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Тема 1. Особливості здійснення наукового порівняльно-педагогічного дослідження (Сутність порівняльно-педагогічного дослідження. Мета порівняльно-педагогічного дослідження. Проблеми проведення порівняльно-педагогічного дослідження).

Тема 2. Структура наукового порівняльно-педагогічного дослідження (Загальна схема наукового порівняльно-педагогічного дослідження. Композиція наукового порівняльно-педагогічного дослідження. Структура дисертації).

Тема 3. Етапи науково-дослідної роботи за темою дисертації (вибір (постановка) теми або проблеми дослідження; ознайомлення із станом обраної для дослідження проблеми; уточнення проблеми (теми) і складання програми дослідження; систематичне накопичення дослідних матеріалів; зведення (опрацювання) результатів дослідження; теоретичний аналіз результатів дослідження; літературне оформлення результатів дослідження; упровадження результатів дослідження у практику; оцінювання значущості результатів дослідження).

Тема 4. Особливості наукового пошуку під час проведення наукового дослідження (наукова інформація та її джерела; роль інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів; структура та призначення наукових документів; принципи збору інформаційного матеріалу, робота із джерелами інформації).

Тема 5. Технологія роботи над змістом дисертації (послідовність роботи над дисертацією; вибір теми дисертації та вимоги до її формулювання; визначення об'єкту, предмету дослідження, його мети й завдань; складання плану дисертації та підбір літератури; організація праці під час проведення наукових досліджень).

Тема 6. Категоріальний апарат наукового дослідження з теми (сутність та складові категоріального апарату).

Тема 7. Теоретичні методи дослідження за темою дисертації (сутність теоретичних методів наукового дослідження; характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження; особливості логічного та хронологічного підходів під час проведення теоретичних досліджень).

Тема 8. Емпіричні методи дослідження за темою дисертації (сутність емпіричних методів наукового дослідження; характеристика основних емпіричних методів наукового дослідження; особливості логічного та хронологічного підходів під час проведення емпіричних досліджень).

Тема 9. Метод моделювання у процесі виконання наукового дослідження за темою дисертації (моделювання як метод наукового пізнання; сутність моделювання; моделі в науковому дослідженні; класифікація моделей).

Тема 10. Особливості та форми впровадження результатів дослідження (основні вимоги до опублікування результатів досліджень; структура наукових праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації; вимоги до написання монографій та наукових статей; апробація та впровадження результатів дисертації).

Тема 11. Особливості аналізу стану дослідженості проблеми дослідження (обґрунтування підходів до проведення аналізу стану дослідженості наукової проблеми; функції аналізу наукової літератури; методика читання наукової літератури; основні завдання огляду літератури; основні критерії правильності написання огляду).

Тема 12. Завдання формування джерельної бази дослідження (визначення джерельної бази дослідження; культура роботи з джерелами дослідження; різновиди класифікації джерел; методика збору наукової інформації; основні завдання огляду літератури; етапи та вимоги створення джерельної бази дослідження; основні форми методики аналізу джерельної бази дослідження).

Тема 13. Робота з уточнення тлумачень понять з теми дослідження (основні поняття та визначення; теоретична робота з уточнення тлумачень понять, недопустимість довільного вживання термінів).

Тема 14. Особливості проведення експерименту в педагогічному дослідженні (педагогічний експеримент як метод наукового дослідження, експериментальні чинники; види педагогічного

експерименту; характеристика педагогічного експерименту; типи експерименту залежно від контингенту досліджуваних; послідовність проведення педагогічного експерименту; методика обробки результатів дослідження).

Тема 15. Науково-методичні підходи до написання дисертаційної роботи (прийоми викладення матеріалів наукового дослідження; тези та аргументи в науковому дослідженні; гіпотеза дослідження; особливості написання та складові вступу до дисертації; робота над розділами дисертації; висновки до дисертації та взаємозв'язок «завдання – наукова новизна – висновки»; мова та стиль викладу матеріалу; авторське виконання дисертації і плагіат).

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Індивідуальні	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. Методологічні основи наукового дослідження зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки												
Тема 1. Особливості здійснення наукового порівняльно-педагогічного дослідження	6			2		4						
Тема 2. Структура наукового порівняльно-педагогічного дослідження	6			2		4						

Тема 3. Етапи науково-дослідної роботи за темою дисертації	6			2	4						
Тема 4. Особливості наукового пошуку під час проведення наукового дослідження	6			2	4						
Тема 5. Технологія роботи над змістом дисертації	6			2	4						
Тема 6. Категоріальний апарат наукового дослідження з теми	6			2	4						
Тема 7. Теоретичні методи дослідження за темою дисертації	6			2	4						
Тема 8. Емпіричні методи дослідження за темою дисертації	6			2	4						
Тема 9. Метод моделювання у процесі	6			2	4						

виконання наукового дослідження за темою дисертації												
Тема 10. Особливості та форми впровадження результатів дослідження	6			2	4							
Тема 11. Особливості аналізу стану дослідженості проблеми дослідження	6			2	4							
Тема 12. Завдання формування джерельної бази дослідження	6			2	4							
Тема 13. Робота з уточнення тлумачень понять з теми дослідження	6			2	4							
Тема 14. Особливості проведення експерименту в	6			2	4							

педагогіч ному досліджен ні												
Тема 15. Науково- методичн і підходи до написанн я дисертаці йної роботи	6		2	4								
Усього годин	90		30	60								

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1			
2			
Разом			

Теми індивідуальних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Особливості здійснення наукового порівняльно-педагогічного дослідження	2	
2	Структура наукового порівняльно-педагогічного дослідження	2	
3	Етапи науково-дослідної роботи за темою дисертації	2	
4	Особливості наукового пошуку під час проведення наукового дослідження	2	
5	Технологія роботи над змістом дисертації	2	
6	Категоріальний апарат наукового дослідження з теми	2	
7	Теоретичні методи дослідження за темою дисертації	2	
8	Емпіричні методи дослідження за темою дисертації	2	

9	Метод моделювання у процесі виконання наукового дослідження за темою дисертації	2	
10	Особливості та форми впровадження результатів дослідження	2	
11	Особливості аналізу стану дослідженості проблеми дослідження	2	
12	Завдання формування джерельної бази дослідження	2	
13	Робота з уточнення тлумачень понять з теми дослідження	2	
14	Особливості проведення експерименту в педагогічному дослідженні	2	
15	Науково-методичні підходи до написання дисертаційної роботи	2	
Разом		30	

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Особливості здійснення наукового порівняльно-педагогічного дослідження		
2	Структура наукового порівняльно-педагогічного дослідження		
3	Етапи науково-дослідної роботи за темою дисертації		
4	Особливості наукового пошуку під час проведення наукового дослідження		
5	Технологія роботи над змістом дисертації		
6	Категоріальний апарат наукового дослідження з теми		
7	Теоретичні методи дослідження за темою дисертації		
8	Емпіричні методи дослідження за темою дисертації		
9	Метод моделювання у процесі виконання наукового дослідження за темою дисертації		

10	Особливості та форми впровадження результатів дослідження		
11	Особливості аналізу стану дослідженості проблеми дослідження		
12	Завдання формування джерельної бази дослідження		
13	Робота з уточнення тлумачень понять з теми дослідження		
14	Особливості проведення експерименту в педагогічному дослідженні		
15	Науково-методичні підходи до написання дисертаційної роботи		

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

Войтович, Р. В. (2010). *Філософські проблеми наукового пізнання (опорний конспект)*: Навчальний посібник. К.: 2010.

Конспект лекцій з курсу «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії (2019). І. Я. Омецінська (укл.). Тернопіль: ТНЕУ.

Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія (2013). В. С. Курило, Є. М. Хриков (ред.). Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Наукова робота за темою магістерської дисертації. Науково-дослідна робота за темою магістерської дисертації. Частина II: конспект лекцій (2016). Г. М. Розорінов, В. М. Співак. Київ: НТУУ «КПІ».

Тулайдан, В. (2017). *Основи наукових досліджень*. Ужгород.

Хриков, Є. М. (2015). Аналіз стану дослідженості наукової проблеми у галузі порівняльної педагогіки. *Український педагогічний журнал*, 4, 57-64.

Шейко, В. М., Кушнаренко, Н. М. (2002). *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*: Підручник. К.: Знання-Прес.